

Ihmisoikeuskeskus

Vammaisten henkilöiden yhdenvertainen osallisuus yhteiskunnassa - miltä tilanne näyttää?

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Sisältö

- Osallisuus yhteiskunnassa: mitä tarkoittaa?
- Osallisuuden edellytykset
- Perusturvallisuus
- Toimijuus
- Yhteenkuuluvuus
- Johtopäätökset: Miten tästä eteenpäin?

Osallistuminen ja osallisuus

- Vammaisyleissopimus 3 artikla c kohta: Täysimääräinen ja tehokas osallistuminen (*participation*) ja osallisuus (*inclusion*) yhteiskuntaan.
- Osallistuminen luo yhteenkuuluvuutta ja jäsenyyden tunnetta yhteiskuntaan.
- Osallistuminen toimii yhteiskunnallisen muutoksen välineenä:
 - *"States parties should ensure the full and effective participation of persons with disabilities [...] as a measure to achieve their inclusion in society and combat discrimination against them."* (CRPD-komitean yleiskommentti 7)
- Osallisuuden toteutuminen edellyttää toimenpiteitä osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi.

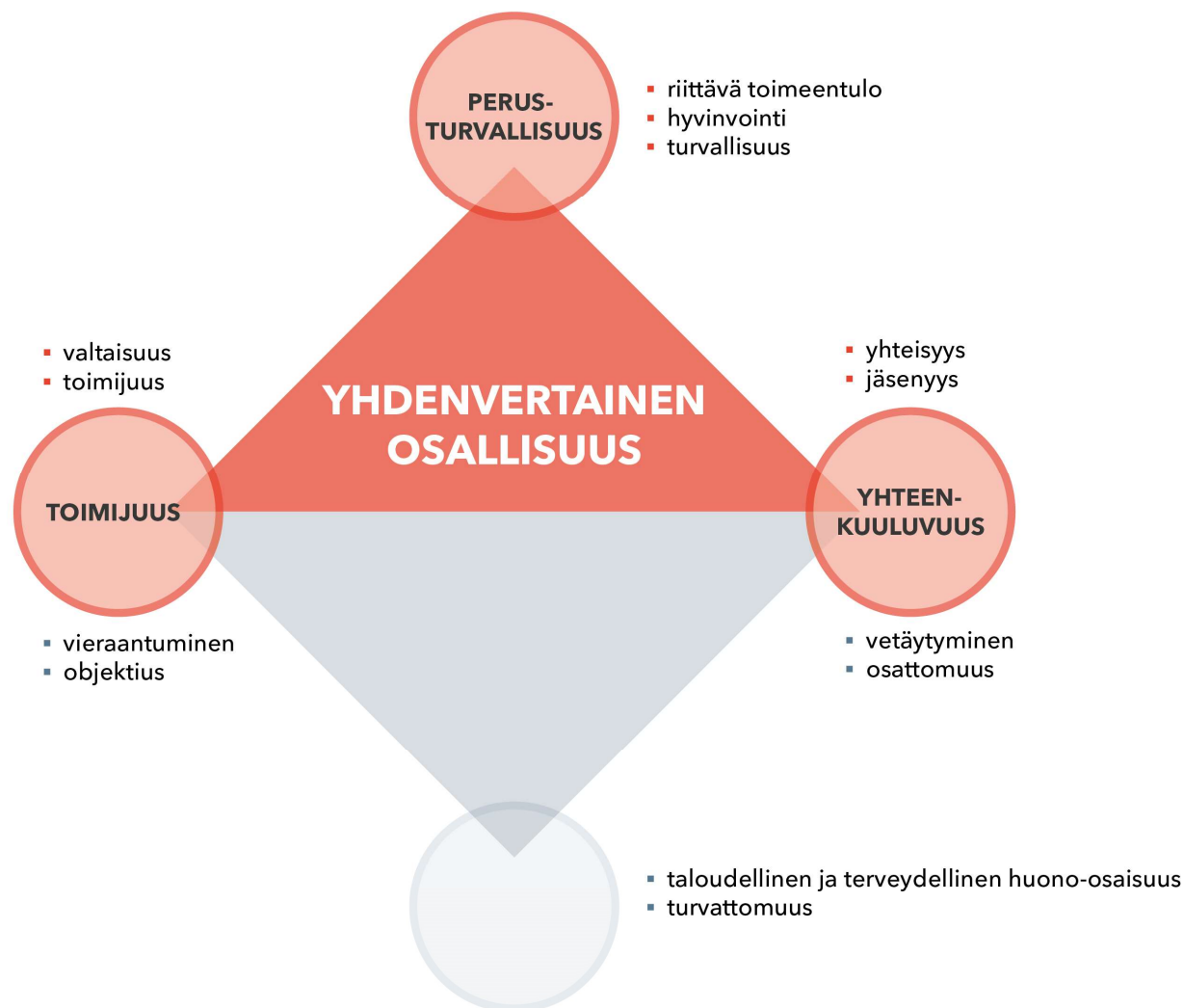

Mitä tarkoittaa hyvä osallisuus yhteiskunnassa?

- On käytössään riittävät aineelliset resurssit.
- On toimija omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa.
- On sosiaalisesti merkityksellisiä ja tärkeitä suhteita, jäsenyyttä erilaisissa ryhmissä.

Yhdenvertainen osallisuus

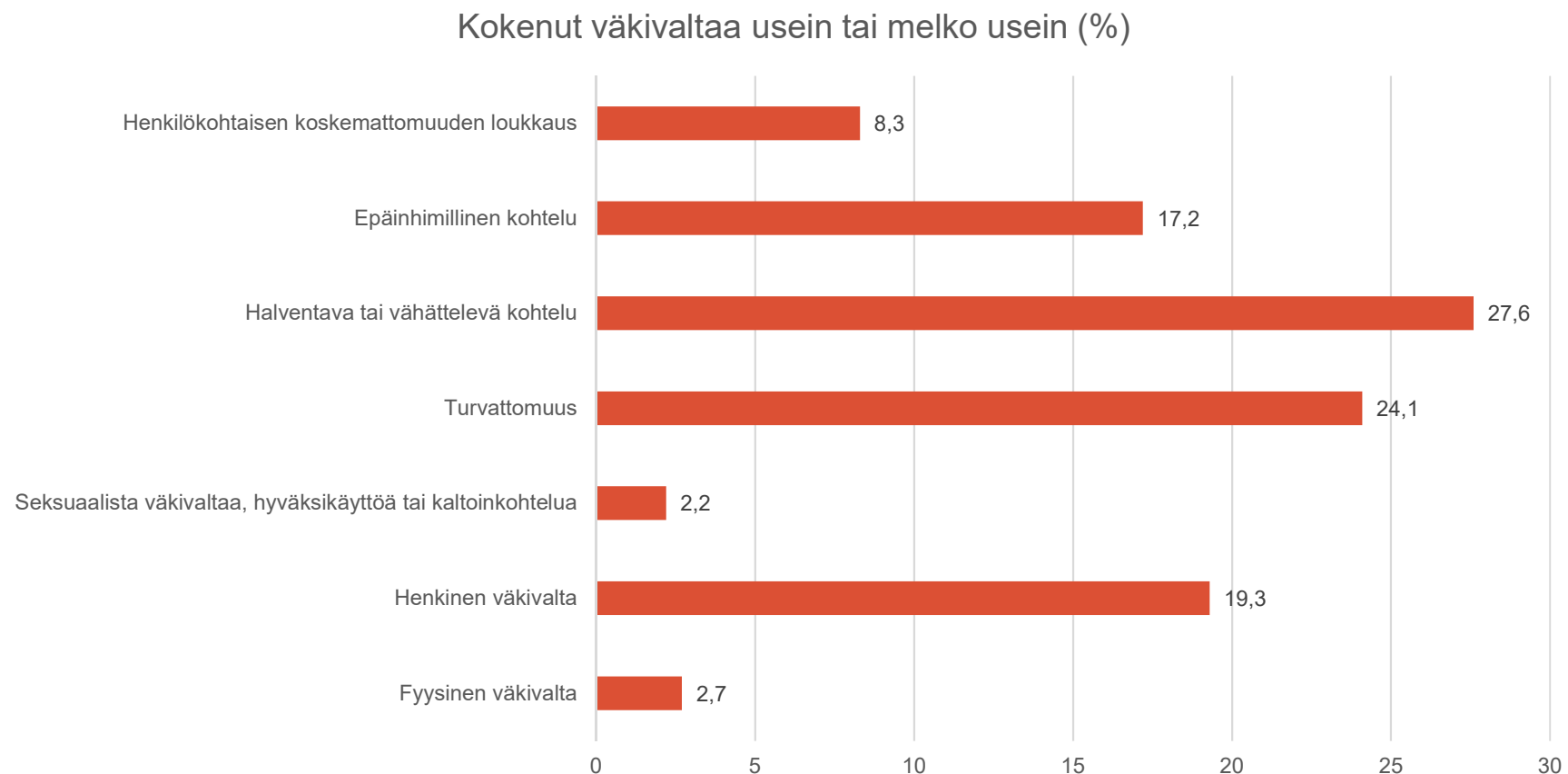

Miltä näyttää vammaisten henkilöiden osallisuus yhteiskunnassa?

- Verkkokysely yhteistyössä Vammaisfoorumi ry:n kanssa.
- Vastaajamäärä 1525.
- Poimittu tulokset kysymyksistä, jotka kertovat, miten vastaajat kokevat:
 - Perusturvallisuuden
 - Toimijuuden
 - Yhteenkuuluvuuden yhteiskuntaan

Perusturvallisuus: kokemukset väkivallasta (1/4)

Perusturvallisuus: kokemukset väkivallasta (2/4)

- Kaikissa kysytyissä asioissa merkitseviä eroja ikäryhmien välillä siten, että eniten väkivaltaa, hyväksikäyttöä, jne. olivat kokeneet kaikkien nuorimmat ja vähiten iäkkäimmät vastaajat.
- Alle 25-vuotiaat vastaajat olivat kokeneet erityisesti fyysistä väkivaltaa.
- Kehitysvammaiset olivat kokeneet muita vammaryhmiä enemmän fyysistä väkivaltaa.
- Naiset kokeneet kaikkia kysytyjä asioita miehiä enemmän, mutta erityisesti naiset ilmoittivat miehiä useammin kokeneensa henkistä väkivaltaa.
- Henkistä väkivaltaa olivat kokeneet eniten neuropsykiatrisesti vammaiset.

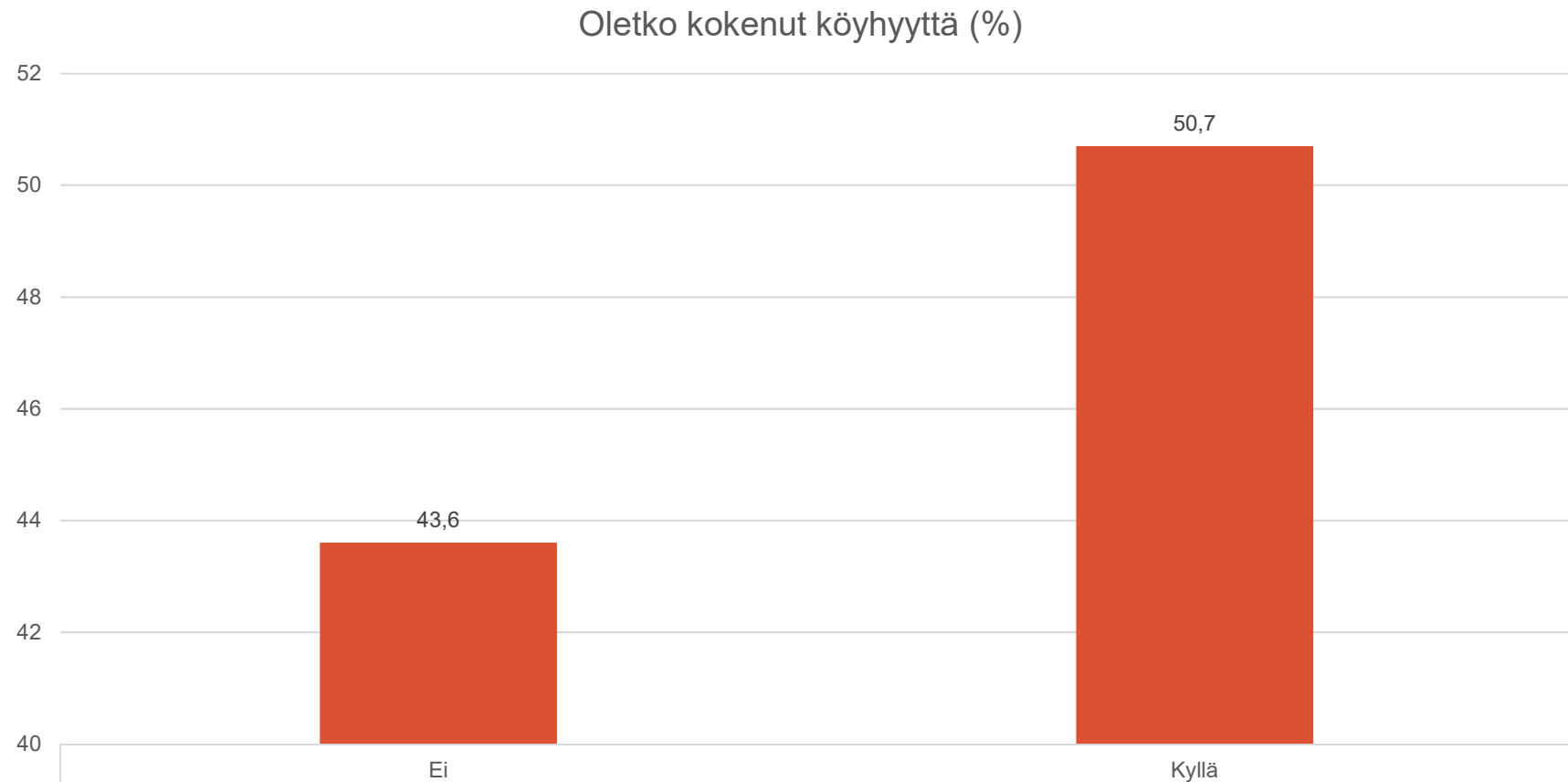

Perusturvallisuus: kokemukset väkivallasta (3/3)

- Seksuaalista väkivaltaa kokeneet eniten neuropsykiatrisesti vammaiset ja kehitysvammaiset.
- Ruotsinkieliset kokeneet turvattomuutta muita kieliryhmiä enemmän.
- Halventavaa kohtelua kokeneet eniten: naiset, alle 25-vuotiaat ja neuropsykiatrisesti vammaiset.

Perusturvallisuus: koettu köyhyys ja sen vaikutukset (1/5)

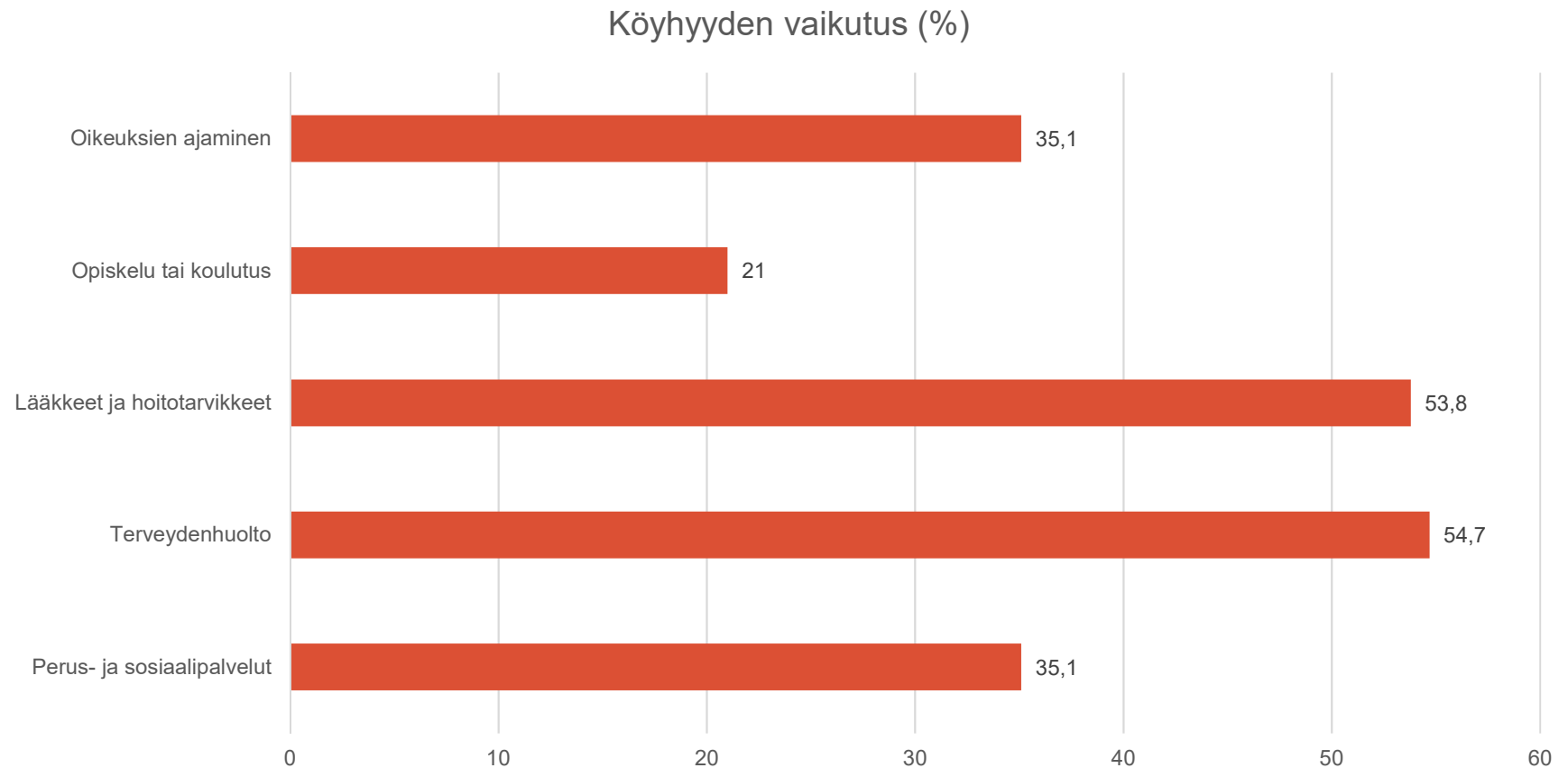

Perusturvallisuus: koettu köyhyys ja sen vaikutukset (2/5)

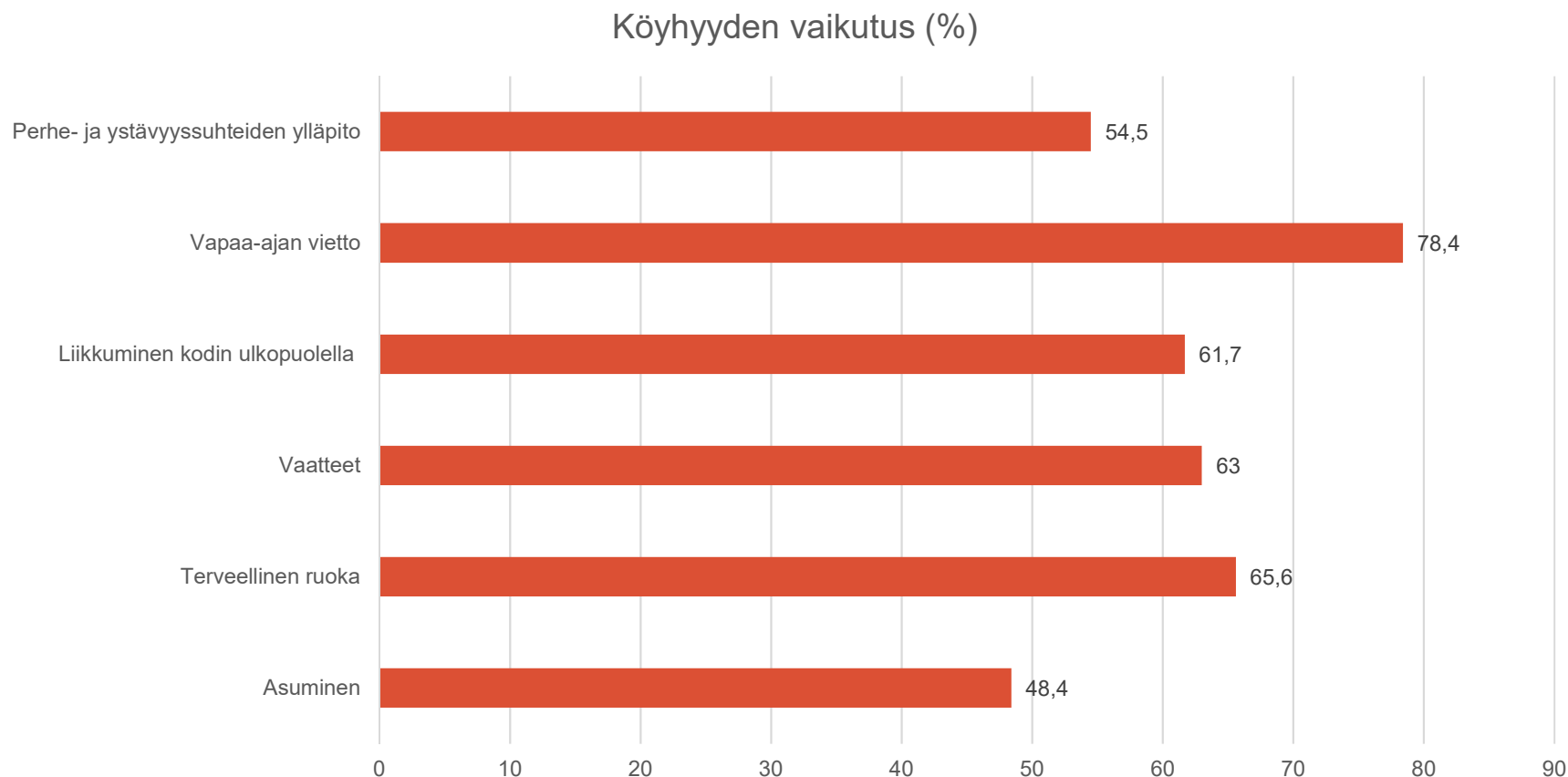
- Eniten köyhyyttä olivat kokeneet 25-44-vuotiaat (59 %) ja 45-54-vuotiaat (57 %).
- Naiset (57.1%) ilmoittivat kokeneensa enemmän köyhyyttä kuin miehet (47.3%).
- Eniten köyhyyttä olivat kokeneet neuropsykiatrisesti vammaiset
- Viittomakieliset raportoivat kokeneensa köyhyyttä (32 %) hieman muita vammaryhmiä vähemmän.

Perusturvallisuus: koettu köyhyys ja sen vaikutukset (3/5)

Perusturvallisuus: Koettu köyhyys ja sen vaikutukset (4/5)

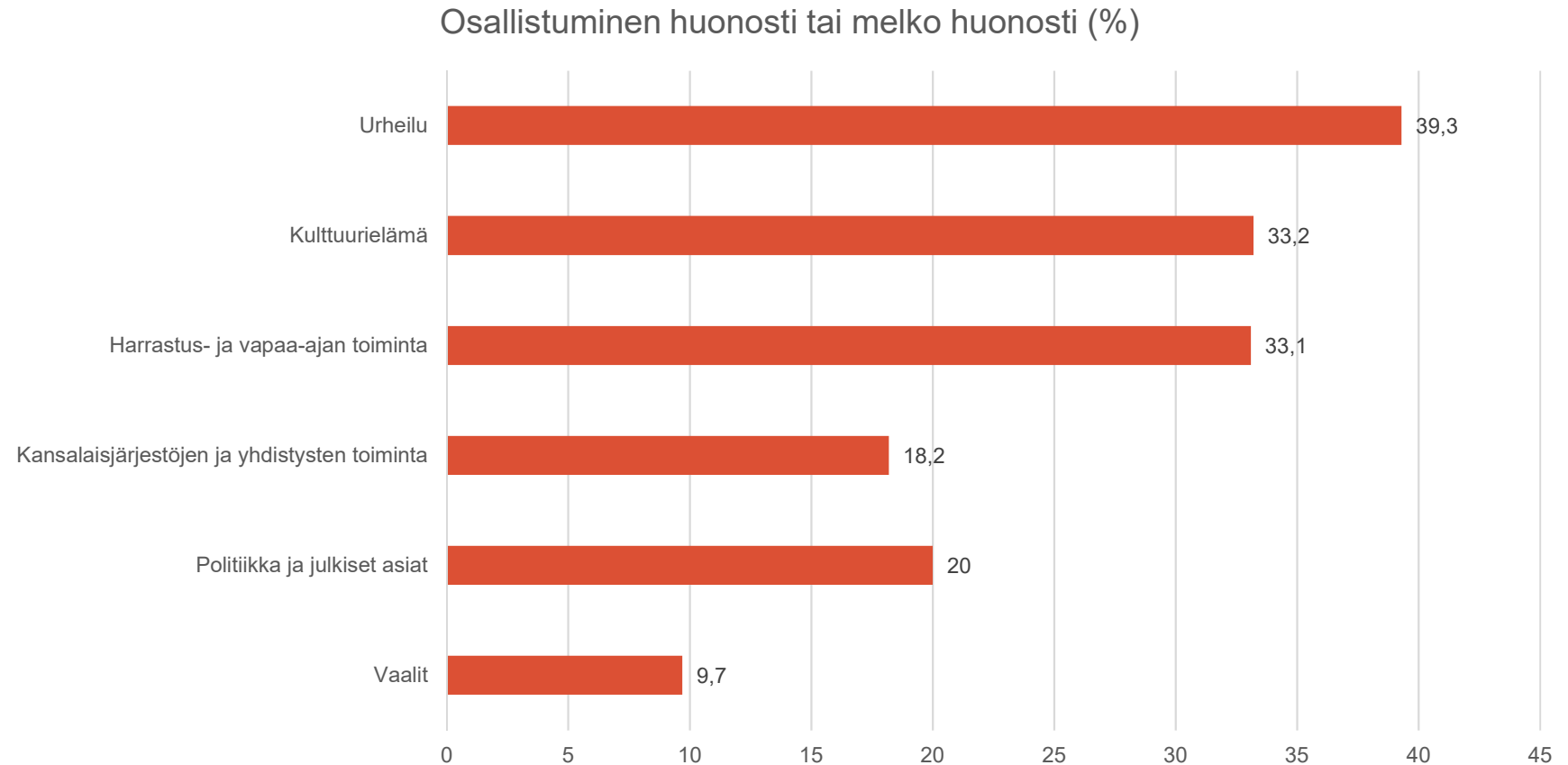

Perusturvallisuus: koettu köyhyys ja sen vaikutukset (5/5)

- Ikäryhmissä 25-44-vuotiaat ja 45-54-vuotiaat köyhyys vaikuttanut eniten, erityisesti:
 - terveelliseen ruokaan, terveydenhuoltoon, perhe- ja ystävyys-suhteiden ylläpito, opiskeluun ja koulutukseen.
- Naiset ilmoittivat kokeneensa useammin köyhyyttä kuin miehet erityisesti:
 - välttämättömissä lääkkeissä ja hoitotarvikkeissa (57 %)
 - terveydenhuollossa (57 %).
 - Liikkumisessa kodin ulkopuolella (57 %)
- Köyhyyden kokemus on yhteydessä osallistumisaktiivisuuteen. Mikäli vastaaja on kokenut köyhyyttä, osallistuminen yhteiskunnallisiin toimintoihin heikompaa.

Toimijuus: osallistuminen (1/2)

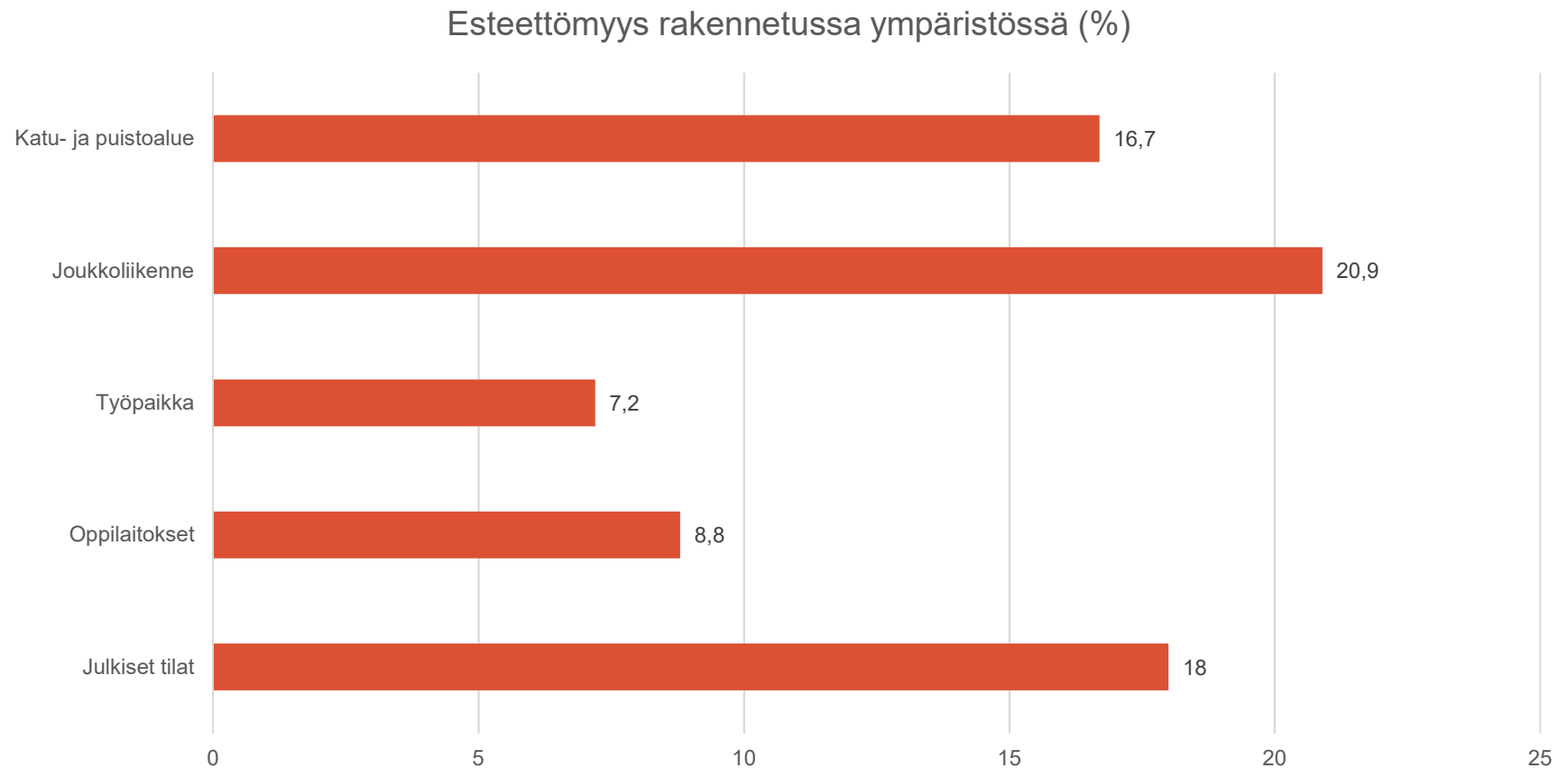

Toimijuus: osallistuminen (2/2)

- Alle 25-vuotiaat erottuvat selvästi muista:
 - Kokevat voineensa osallistua muita huonommin, mutta samaan aikaan ovat myös vähiten kiinnostuneita osallistumaan esim. äänestämiseen, politiikkaan tai järjestötoimintaan.
 - Kiinnostuneita harrastustoiminnasta, kulttuurista ja urheilusta, mutta eivät koe voivansa osallistua siihen kovin hyvin.
- Kehitysvammaisten osallistuminen muita vammaryhmiä huonompaa.
- Naiset kokivat miehiä useammin, että he olivat voineet osallistua niin kulttuuri- kuin urheilutoimintaan huonosti tai melko huonosti.

Toimijuus: esteettömyys rakennetussa ympäristössä (1/2)

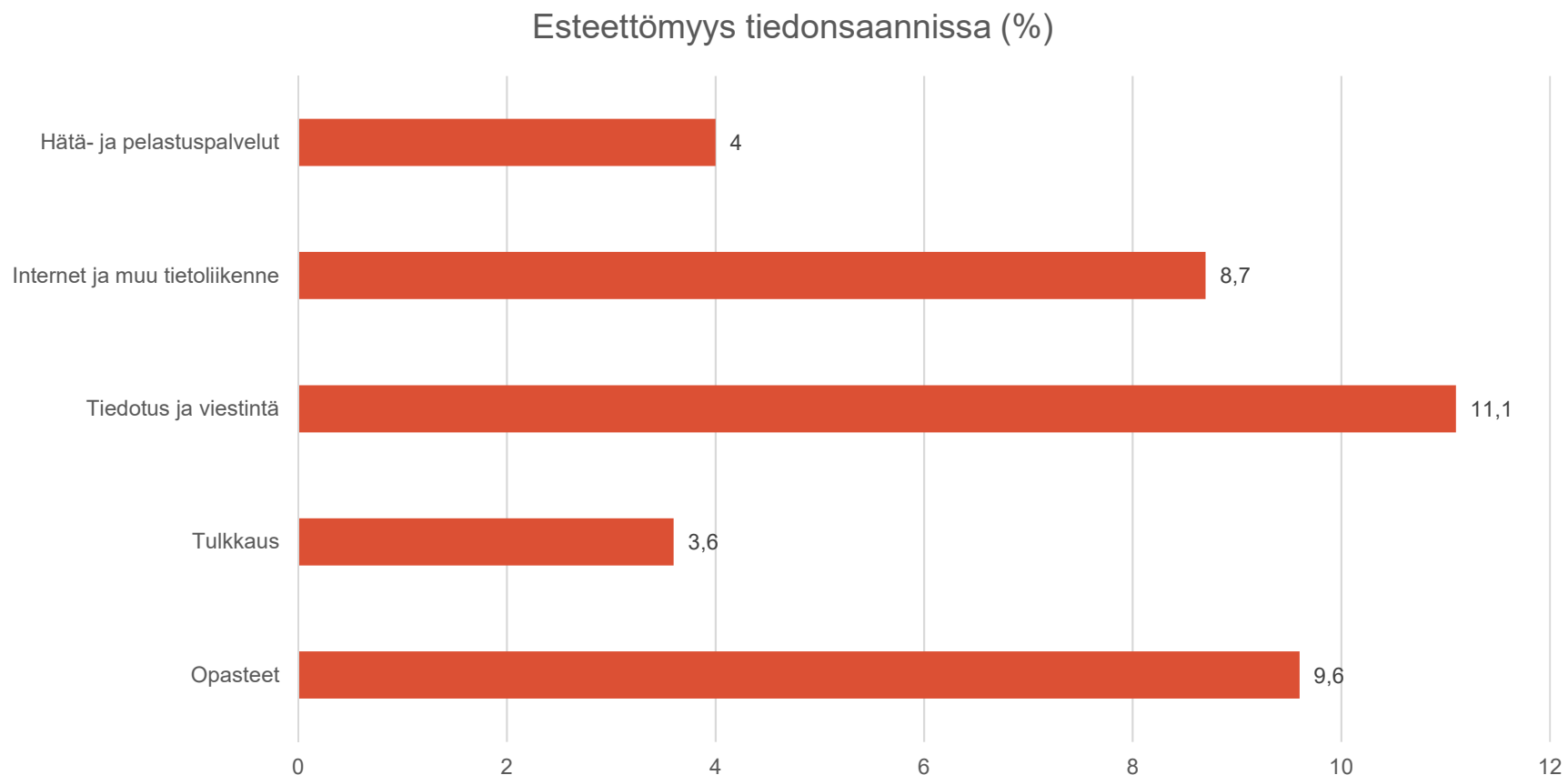

Toimijuus: esteettömyys rakennetussa ympäristössä (2/2)

- Naisilla miehiä enemmän ongelmia esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvissä asioissa erityisesti julkisissa tiloissa, joukkoliikenteessä, katu- ja puistoalueilla.
- Viittomakieliset kokevat muita ryhmiä enemmän ongelmia esteettömyydessä ja saavutettavuudessa julkisissa tiloissa.
- Katu- ja puistoalueilla eniten esteettömyyden ja saavutettavuuden ongelmia vanhemmilla ikäryhmillä (45-64-vuotiaat ja yli 64-vuotiaat).

Toimijuus: saavutettavuus tiedonsaannissa (1/2)

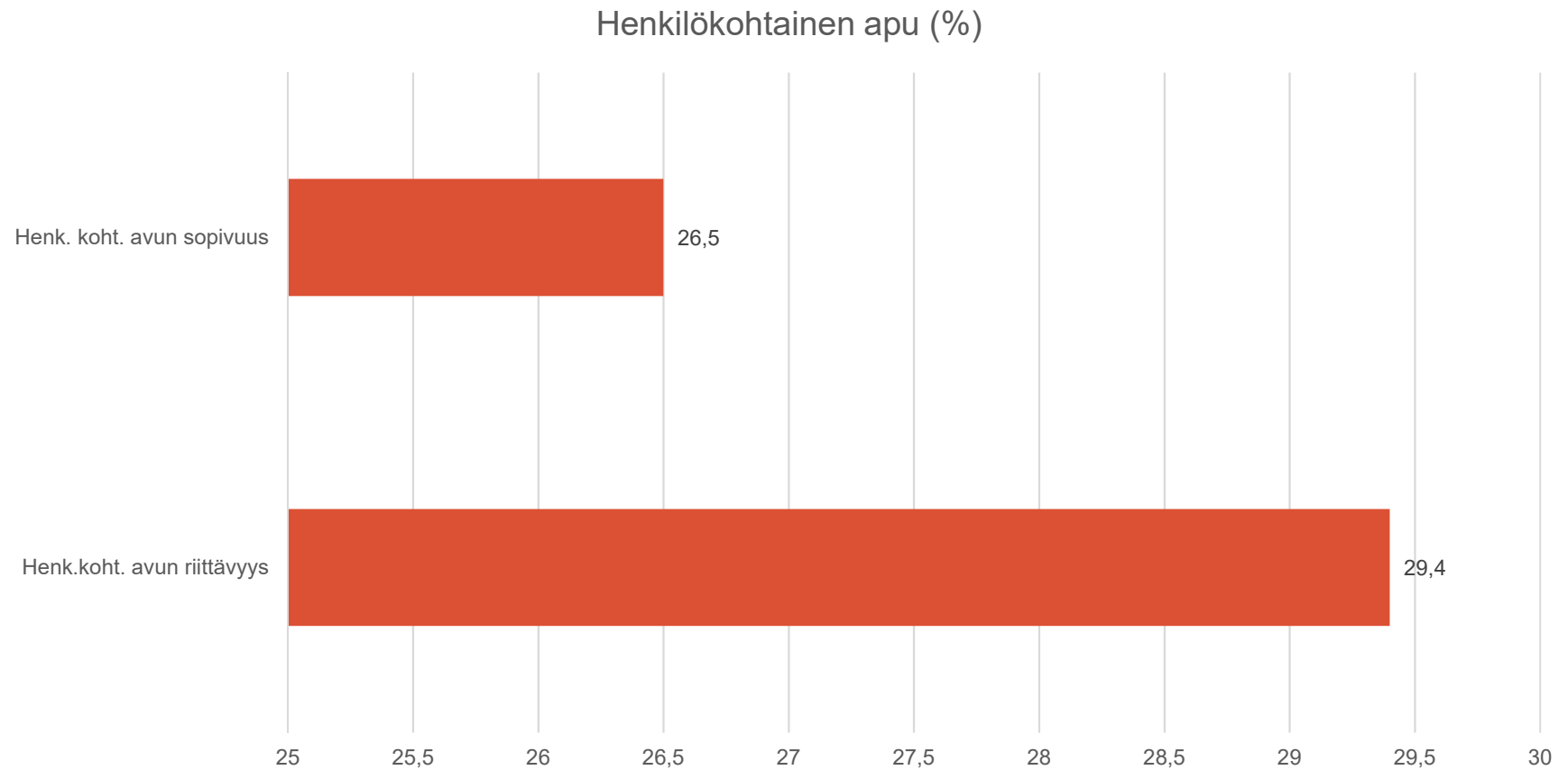

Toimijuus: saavutettavuus tiedonsaannissa (2/2)

- Tulkkauksessa esteettömyyden ja saavutettavuuden ongelmia olivat kokeneet useimmin alle 25-vuotiaat.
- Kehitysvammaisilla oli selkeästi eniten ongelmia tiedotuksessa ja viestinnässä.
- Aistivammaiset ja viittomakieliset kokivat selkeästi eniten ongelmia esteettömyydessä ja saavutettavuudessa.
- Seuraavaksi eniten ongelmia kohtasivat 'muulla tavalla' vammaiset sekä fyysisesti vammaiset.

Toimijuus: henkilökohtainen apu (1/2)

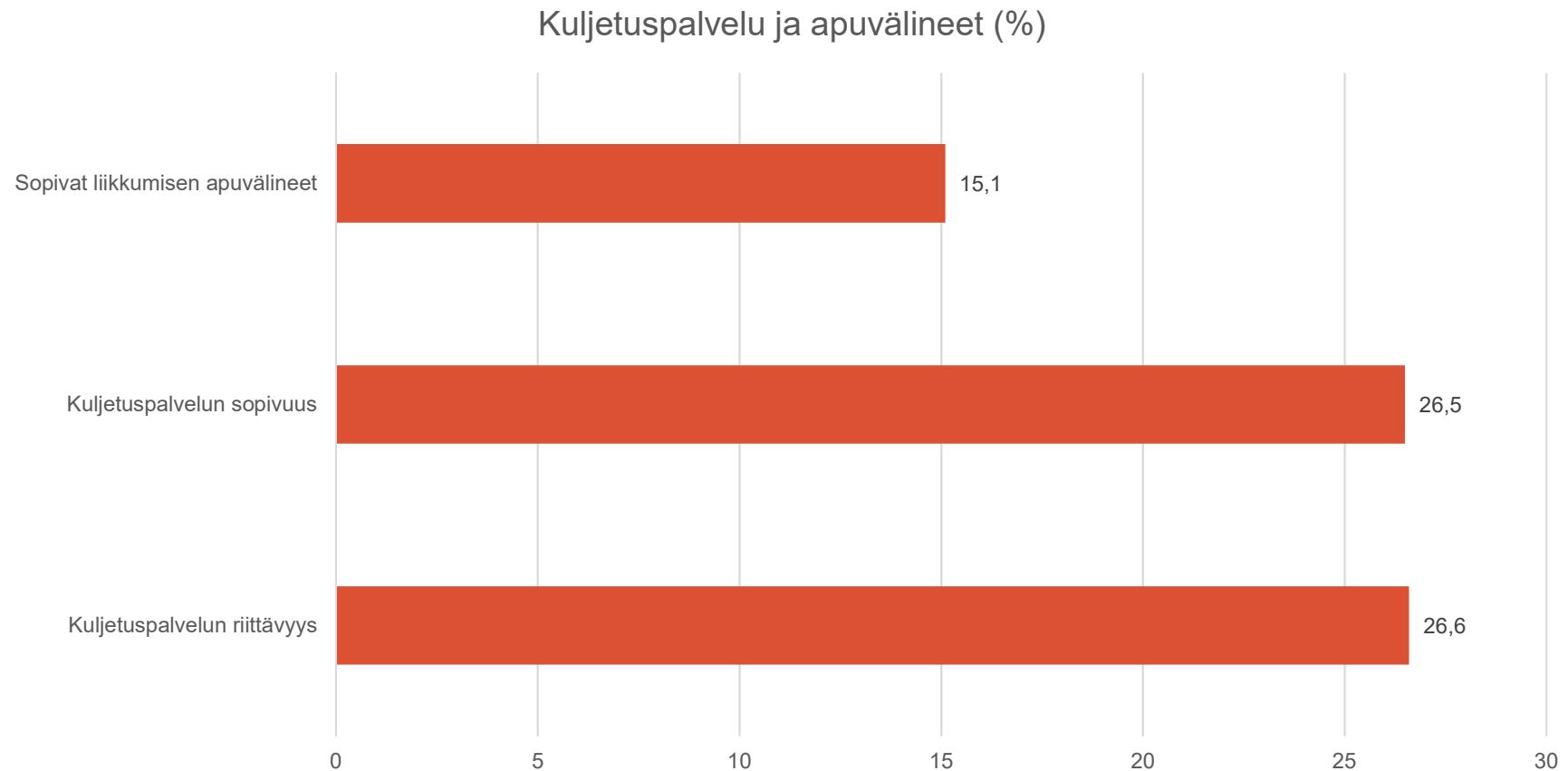

Toimijuus: henkilökohtainen apu (2/2)

- Henkilökohtaista apua kertoi tarvitsevan selvästi eniten alle 25-vuotiaat.
- Alle 25-vuotiaat kokivat muita useammin, etteivät saa riittävästi henkilökohtaista apua.
- Alle 25-vuotiaat kokivat, etteivät saa sitä sopivalla tavalla järjestettynä.
- Fyysisesti vammaiset kertoivat saavansa riittävästi ja sopivalla tavalla järjestettyä henkilökohtaista apua
- Vammaluokista fyysisesti vammaiset (79 %) ja kehitysvammaiset (82 %) tarvitsevat selkeästi eniten henkilökohtaista apua.

Toimijuus: kuljetuspalvelut ja liikkumisen apuvälineet (1/2)

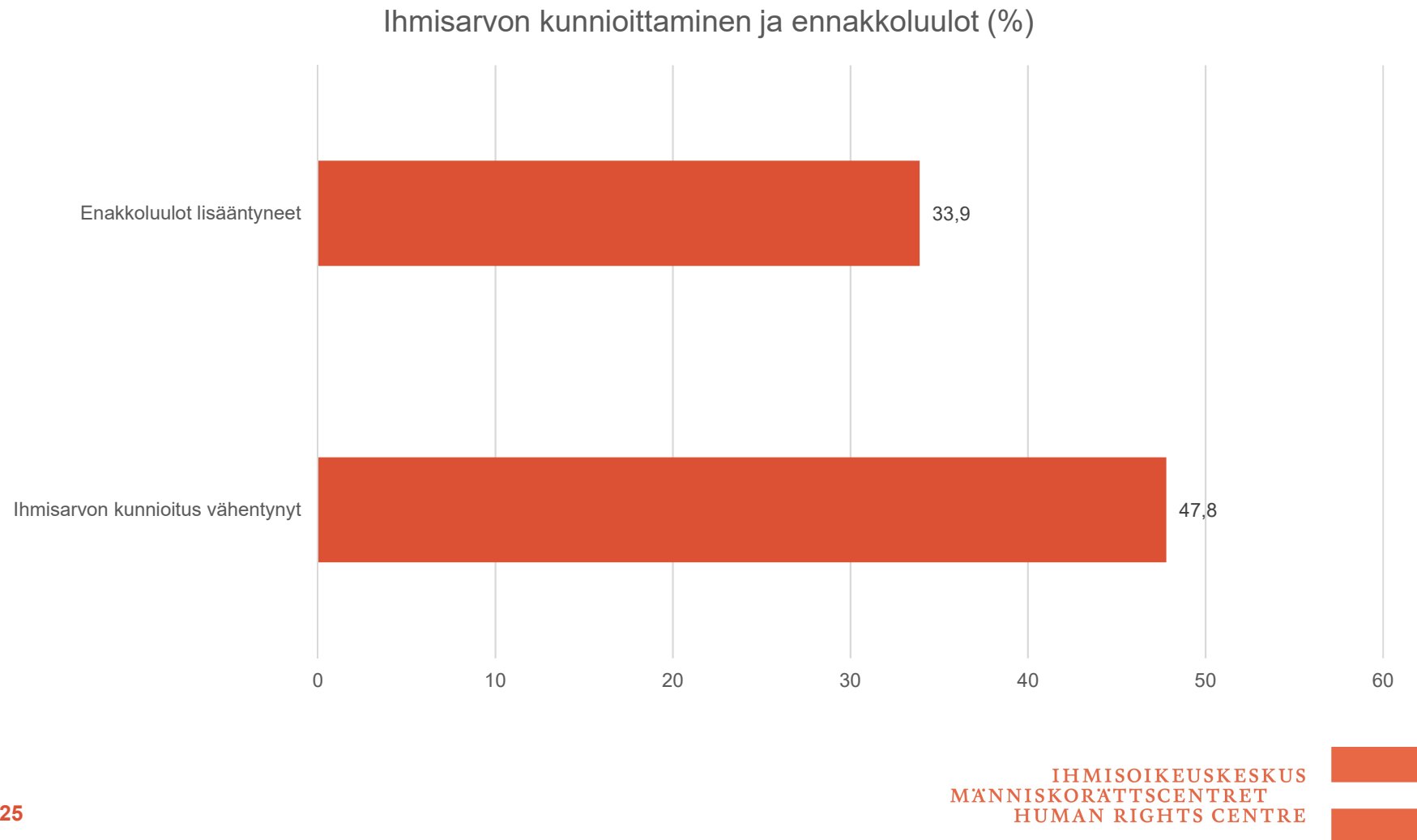

Toimijuus: kuljetuspalvelut ja liikkumisen apuvälineet (2/2)

- Kuljetuspalvelua tarvitsivat kaikkein eniten nuorimmat (alle 25-vuotiaat) ja kaikkein iäkkäimmät (yli 64-vuotiaat).
- Fyysisesti vammaiset ja kehitysvammaiset tarvitsivat eniten kuljetuspalveluita.
- Liikkumisen apuvälineitä tarvitsevat naiset kokevat miehiä useammin, ettei heillä ole itselle sopivia apuvälineitä.
- Fyysisesti vammaisista 80 % raportoi apuvälineiden olevan sopivia.
- Kuljetuspalveluiden riittävyys yhteydessä osallistumisaktiivisuuteen. Mikäli vastaaja on kokenut kuljetuspalvelut riittäviksi osallistuu hän todennäköisemmin yhteiskunnallisiin toimintoihin.

Yhteisöllisyys: ihmisarvo ja ennakkoluulot (1/2)

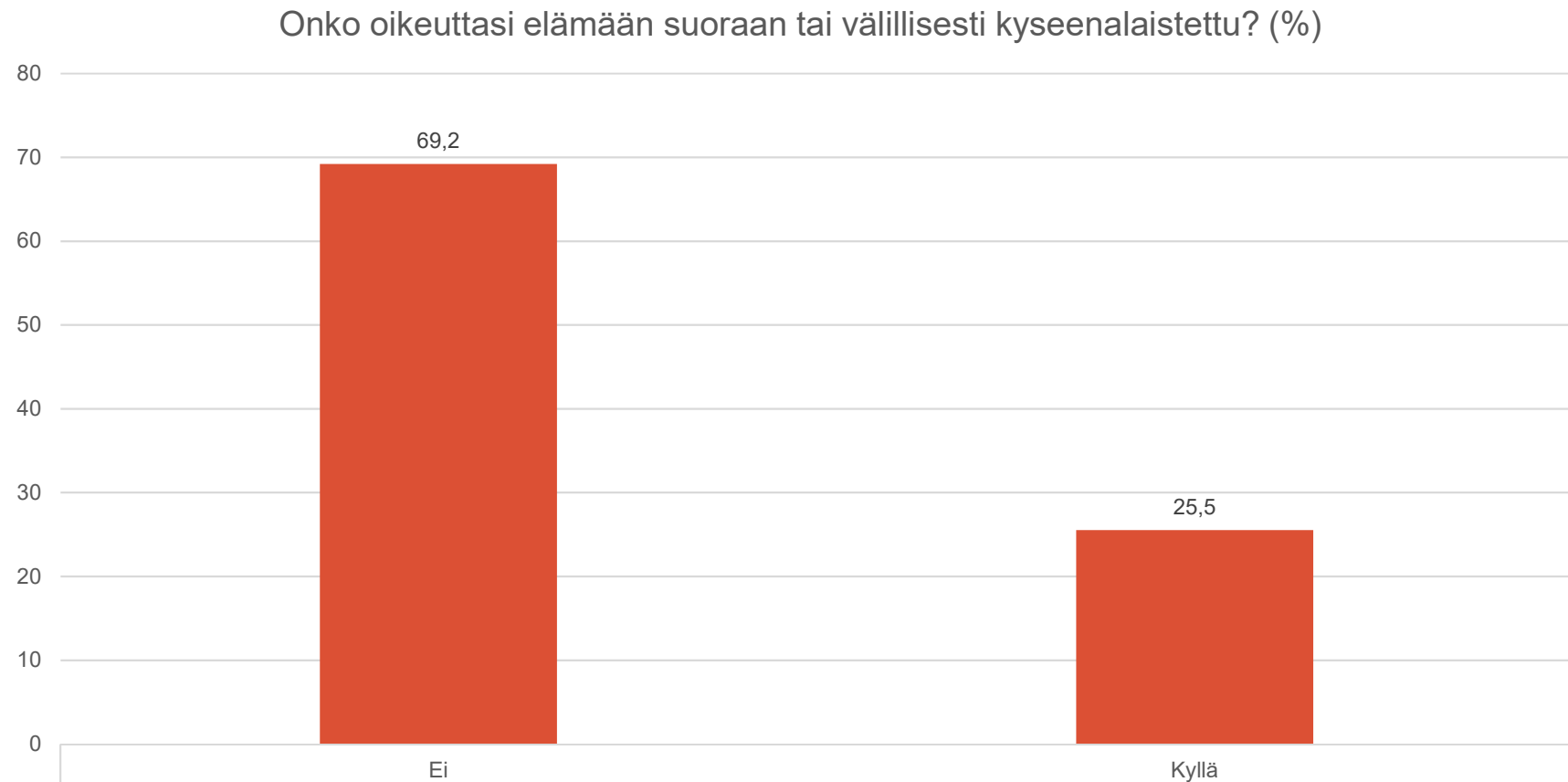

Yhteisöllisyys: ihmisarvo ja ennakkoluulot (2/2)

- Alle 25-vuotialla kaikkein negatiivisimmat näkemykset
- Yli 64-vuotiailla kaikkein positiivisimmat näkemykset
- Miehet kokivat useammin kuin naiset, että vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittaminen on lisääntynyt. Runsas kolmannes miehistä oli tätä mieltä ja naisista noin neljännes.
- Kognitiivisesti vammaiset ja viittomakieliset kokivat eniten ihmisarvon kunnioituksen vähentyneen ja ennakkoluulojen lisääntyneen.

Yhteisöllisyys: oikeus elämään (1/2)

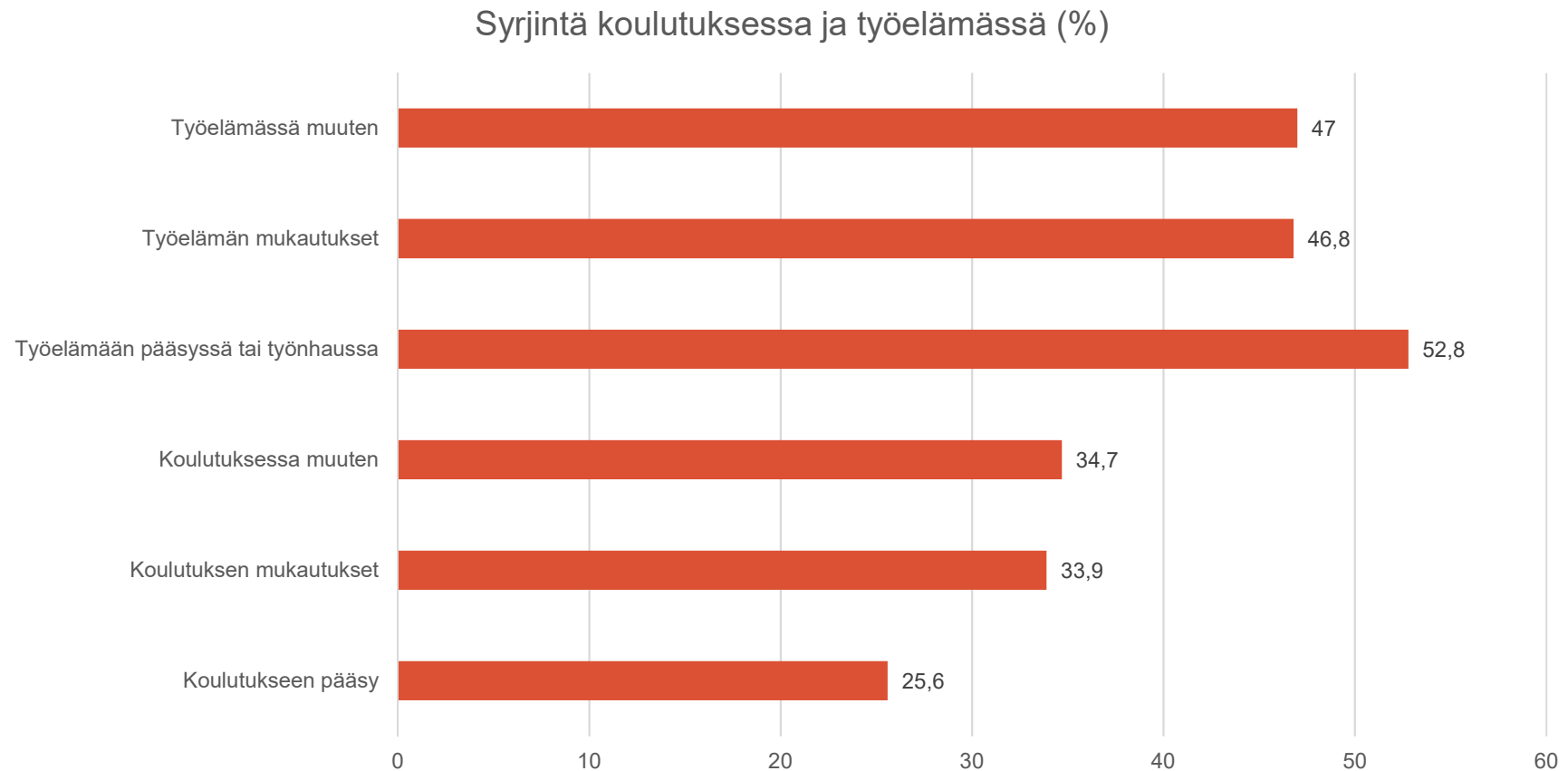

Oikeus elämään (2/2)

- Eniten kyseenalaistamista kokeneet nuorimmat, alle 25-vuotiaat (42%), ja vähiten vanhimmat, yli 64-vuotiaat (16%).
- Neuropsykiatrisesti vammaiset (36%) kokivat muita ryhmiä enemmän, että heidän oikeuttaan elämään on suoraan tai välillisesti kyseenalaistettu.
- Myös kehitysvammaisista (29%) ja viittomakielisistä (29%) monella oli kokemuksia heidän oikeutensa elämään suorasta tai välillisestä kyseenalaistamisesta.

Yhteisöllisyys: syrjintä koulutuksessa ja työelämässä (1/2)

Yhteisöllisyys: syrjintä koulutuksessa ja työelämässä (2/2)

- Ei merkittäviä eroja sukupuolen perusteella.
- Eniten kokemuksia syrjinnästä niin koulutuksessa kuin työelämässä on alle 25-vuotialla. Vähiten yli 64-vuotialla.
- Syrjintää koulutukseen pääsyssä kokenut eniten neuropsykiatrisesti vammaiset ja 'muu' vammaryhmä.
- Koulutuksen mukautuksissa syrjintää kokeneet selkeästi eniten kehitysvammaiset, neuropsykiatrisesti vammaiset sekä 'muu' vammaryhmä.
- Viittomakielisistä 41 % kokenut syrjintään työelämäänsä pääsyssä ja työnhaussa.

Johtopäätökset

- Vammaisten henkilöiden yhdenvertainen osallisuus yhteiskunnassa keskeneräistä.
- Ei riitä, että poistetaan esteet paremman osallisuuden tieltä, vaan on toteutettava sellaisia toimenpiteitä, joilla muutos etenee (*"transformative equality"*).
- Osallistaminen (*"involve"*): sopimusosapuolten on aktiivisesti osallistettava vammaisia henkilöitä heitä itseään koskevien asioiden suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan.
- Hyvä yhteiskunnallinen osallisuus edellyttää vammaisten henkilöiden kuuntelemista, heidän osallistamista!
- Tähän kaikkeen tarvitsemme myös asenteiden muokkausta laajemmin yhteiskunnassa.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

info@ihmisoikeuskeskus.fi

www.ihmisoikeuskeskus.fi

www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus

Twitter: @FIN_NHRI